

GERÇEKTEN BİLMENİZ GEREKEN

50 SANAT FİKRİ

SUSIE HODGE

Çeviri: Emre Gözğü

domingo

İçindekiler

Giriş 3

ANTİKİTEDEN RÖNESANS SONRASINA

01 Tarih Öncesi Sanat 4

02 Eski Mısır Sanatı 8

03 Klasik Yunan Sanatı 12

04 Budist Sanat 16

05 Bizans Sanatı 20

06 Gotik Sanat 24

07 Erken Rönesans 28

08 Yüksek Rönesans 32

09 Maniyerizm 36

YENİ ÖĞRETİNİN YAYILIŞI

10 Barok 40

11 Hollanda'nın Altın Çağı 44

12 Rokoko 48

13 Neoklasisizm 52

14 Romantizm 56

15 Akademik Sanat 60

16 Ukiyo-e 64

MODERNİZMİN ORTAYA ÇIKIŞI

17 Rafael-Öncesi Kardeşliği 68

18 Realizm 72

19 Empresyonizm 76

20 Sembolizm ve Estetizm 80

21 Post-Empresyonizm 84

22 Neo-Empresyonizm 88

23 Art Nouveau ve Sezesyonizm 92

24 Fovizm 96

25 Ekspresyonizm 100

26 Kübizm 104

27 Fütürizm 108

28 Shin Hanga 112

İTİRAZ VE DEĞİŞİM

29 Dada 116

30 Süprematizm 120

31 Konstrüktivizm 124

32 Neo-Plastisizm 128

33 Bauhaus 132

34 Metafizik Resim 136

35 Harlem Rönesansı 140

36 Meksika Duvar Resmi Geleneği 144

37 Yeni Nesnelcilik 148

38 Sürrealizm 152

39 Toplumsal Gerçekçilik 156

40 Soyut Ekspresyonizm 160

41 Renk Alanı Resimleri 164

YENİ YÖNELİMLER

42 Pop Art 168

43 Op Art 172

44 Minimalizm 176

45 Kavramsal Sanat 180

46 Performans Sanatı 184

47 Arazi Sanatı 188

48 Neo-Ekspresyonizm 192

49 Hiperrealizm 196

50 Yeni Medya Sanatı 200

Terimler Sözlüğü 204

Dizin 206

Giriş

Tarih boyunca çok sayıda işlev üstlenen sanat, her zaman ait olduğu dönemin özelliklerini yansıtmıştır. En yalın anlamıyla bir iletişim biçimi ya da süsleme aracı olan sanat, aynı zamanda dini tasvir, propaganda, anma, toplumsal eleştiri, gerçekliğin yorumlanması, güzelliğin betimlenmesi, hikâye anlatımı, duyguların ifade edilmesi gibi sayısız farklı amaç için de kullanılmıştır. Sanatın gizemli, şaşırtıcı ve değişken halleri kafamızı karıştırır ve bizi, onu anlamaya ve tanımlamaya çalışırken sıklıkla zor durumda bırakır.

Bu kitap, tarih öncesinden günümüze, sanatın oluşumunda rolü olan fikirlerle ilgilidir. Belli başlı bölgelerde, değişik dönemlerde ortaya çıkan eserleri ve sanatsal özellikleri incelerken, geleneklerin, kullanılan teknik ve malzemenin, çevresel, sosyal, politik ve bireysel faktörlerle etkileşimlerinin yol açtığı beklenmedik yenilikleri de dikkate almaktadır. Sosyolojik olgularla sanatsal verim arasında var olan bağların doğurduğu bazı şaşırtıcı, hoş giden ya da düpedüz çirkin sonuçlar da bu kitabın odaklandığı bir diğer konudur.

En eski sanat eserlerinden örneklerle başlayan kitap, kabaca kronolojik bir sıra içinde çarpıcı Rönesans eserleri, 16. yüzyılın kışkırtıcı tabloları ve heykelleri, Japon “Ukiyo-e” resimleri gibi sanat tarihinde çığır açan birçok olguyu ve fikri içermektedir. İlerleyen bölümlerde, devrim niteliğindeki empresyonist eserler, soyut sanatın gelişimi, iki dünya savaşı arasındaki yoğun tepkiler ve yeniden yorumlamalar gibi 19 ve 20. yüzyıllarda ortaya çıkan sayısız fikir ele alınmıştır. Son bölümde ise, sanatın geleceği için heyecan verici, beklenmedik ve öngörülmemiş olasılıklara işaret eden en yeni kavramlardan bazıları incelenmektedir.

01 Tarih Öncesi Sanat

(İÖ ~30000–2000)

İlkel toplumlar için sanat, biraz da sihirdi. Sanatın tılsımlı güçlere sahip olduğuna, insanları ruhlarla ve ruhani dünyayla iletişime geçirdiğine dair yaygın bir inanış vardı. Tarih öncesi dönemden günümüze gelebilmiş az sayıda eser vardır. Bu eserler, haklarında tahminden öteye geçemeyeceğimiz, muhtemelen kendi zamanına özgü anlamları olan, binlerce yıl öncesine ait çeşitli toplumsal sistem ve dini inançları gözler önüne serer.

Sanatın başlangıç evresi ilk yazılı belgelerden daha eskiye gider. Bu yüzden, bulunan en eski örneğin, ait olduğu dönemin tipik özelliklerini taşıyıp taşımadığı ve hatta sanat eseri olarak görülüp görülemeyeceği bilinmemektedir. Açık bir şekilde sanat olarak sınıflandırılacak ilk eserler Eski Taş Devri'nde, İÖ 15000–10000 yılları arasındaki dönemde mağara duvarlarına ve kaya sığınaklarına çizilen hayvan ve el resimleri, av sahneleri ve çeşitli motiflerdir.

Taş Devri genellikle dört ana döneme ayrılır: Alt ve Orta Paleolitik İÖ ~75000–40000; Üst Paleolitik İÖ ~40000–10000; Mezolitik (Orta Taş Devri) İÖ ~10000–8000 ve Neolitik (Cıvalı Taş Devri) İÖ ~8000–2000. Paleolitik Çağ insanı avcı ve toplayıcıydı. Mezolitik ve Neolitik çağlar, insanların yerleşik düzene geçip tarıma başlamasıyla kendi kaderleri üzerinde daha fazla söz sahibi olmalarına sahne oldu. Bu dönemler arasında sanatsal tarz ve içerik açısından değişiklikler görülse de, sanatsal üretimin büyü ve kehanetle ilişkilendirilmesi noktasındaki temel inanış devam etti.

dönem

İÖ ~75000–40000

Alt ve Orta Paleolitik Dönem
Çok sayıda Buz Çağı ve buzullaşma dönemi yaşanır. İnsanların taştan yaptığı aletler sanatın gelişimini etkiler.

İÖ ~40000–10000

Üst Paleolitik Dönem Avrupa'da bilinen ilk mağara resimleri, el izleri ve ufak bereket heykelcikleri yapılır. Avustralya'da kayalar üzerinde Okyanusya sanatının ilk örnekleri ortaya çıkar.

“Boğalar Salonu”

Mağaranın duvarları ve tavanı, bizon, at ve geyik gibi hayvanların büyük boyutlu, gerçekçi çizimleriyle bezelidir. Bu resimler; kırmızı ve sarı toprak boyası, çamur, kömür ve kireçtaşı gibi toz pigmentler taş paletlerde ezilip hayvan yağıyla karıştırılarak; parmak, kemik parçaları, ince dallar, yosun ve hayvan postundan mamul fırçalarla yapılmıştır. Resimlerin çoğunda, ölü hayvanların model olarak kullanılmış ol-

ması yüksek bir ihtimaldir. Hayvanların doğal görünümüleriyle ve gerçeğe yakın çizimlerle, çoğunlukla mızrak ve oklarla vurulmuş olarak resmedilmeleri, resimlerin alelade bir biçimde üst üste, iç içe geçmiş bir şekilde bulunmaları ve mağaraların ulaşılmaması zor, en ücra köşelerinde de karşımıza çıkmaları gibi veriler, bu resimlerin, avın başarılı geçmesi için yapılan bir büyü ya da ayinin bir parçası olduğuna işaret ediyor.

Mağara resmi, Lascaux, İö ~15000

İö ~10000–8000

Mezolitik Dönem Buz Çağı biter ve tarım gelişir. Hindistan, Cezayir ve Büyük Sahra’da kaya resimleri yapılır. Çin, Fransa, Almanya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti ve İran’da çömlekçilik yapılır.

İö ~8000–2000

Neolitik Dönem Seramik çömlek üretimi gelişir, Asya’da ipek üretimi başlar, ilk megalitik yapılar ortaya çıkar. Mısırlılar ve Sümerler yazıyı geliştirir. Meksika’da, devasa Olmec başlarını da ortaya çıkaran oymacılık görülür.

“Resim sanatının temeli, tarih öncesi çağlardan beri neredeyse hiç değişmedi: İnsanla dünyayı birleştiriyor, sihirle hayat buluyor.” Keith Haring

Yaklaşık 10000–30000 yıl kadar önce Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz, Rusya ve Moğolistan’da yapılmış olan mağara resimleri tarih öncesi sanatın en iyi bilinen örneklerindedir. Bunların en dikkat çekicileri, güneybatı Fransa’da, Lascaux’da yaklaşık 300 resim ve 1500 kabartma ile bezenmiş iki büyük mağarada bulunmaktadır. Her ne kadar mağara ressamı, sanatlarını mağaraların karanlık ve ücra köşelerinde icra etmiş olsalar da, çizdikleri resimlerde gözle görülür bir canlılık vardır. Perspektif, biçim ve devinimi göstermekte üst düzey bir yetenek sergilemişlerdir. Sanatın, tarih öncesi dönemlerde çoğunlukla iyi şans getirmesini ve geleceği etkileyerek toplumsal ve bireysel refahı artırmasını amaçlayan ayinler için yapıldıkları düşünülmektedir.

Doğurganlık ve bereket Heykellerin de doğaüstü güçleri olabileceği inancı yerleşmişti. İlk oyma eserler, fildişi, taş, kil ve balçıkta idi. İÖ 25000 yıllarından kalan ve Avusturya’da bulunan 11 cm boyundaki kireçtaşından yapılmış yuvarlak hatlı kadın figürleri, Venüs heykelcikleri olarak anılmaktadır. Bu heykelciklerin ve Avrupa’nın diğer bölgelerinde bulunan benzerlerinin doğurganlık ve bereket simgeleri olarak yapıldığı öne sürülmektedir.

Güç, batıl inanç ve din Tarih öncesi sanat üzerine yorumlarda hâlâ farklılıklar bulunmaktadır. Birçok mağara resminin önündeki toplu ayak izlerinin, doğanın gücüyle baş edebilmek ve kötü ruhlardan korunmak için yapılan dini ayinlere işaret ettiği konusunda büyük bir görüş birliği vardır. Paleolitik dönemden kalan az sayıda ve gerçekçilikten uzak insan çizimleri, sanatçıların bu resimler aracılığıyla ruhları hapsedtiklerine inandıklarının bir göstergesi olabilir. Hayatta kalabilmek için ihtiyaç duydukları kısıtlı besin kaynakları üzerinde bir etkiye ihtiyaç duyan insanlar, etraflarında var olduklarına inandıkları doğaüstü güçlerle iyi ilişkiler kurmayı amaçlıyorlardı. Yarattıkları imgeler, kaderlerini kontrol altına aldıklarını hissetmelerini sağlayan araçlardı. Çok tanrılı bir dinleri mi vardı yoksa mutlak, tek bir güce mi tapıyorlardı? Bunu kesin olarak bilemeyiz ancak, doğaüstü güçlerin sanat yoluyla harekete geçirilebileceğine duyulan inanç binlerce yıl geçerliliğini korudu.

Mezolitik Çağ’da resimler, karanlık mağaralardan kayaların açık yüzeylerine taşındı. Üslup belirginleşmeye başladı. İnsan tasvirleri arttı ve soyutlama

başladı. Erkekler çoğunlukla savaşçı olarak resmedildi. Bu çağın insanı kendini doğaya ve hayvanlara boyun eğen kurban yerine onları boyunduruk altına alan taraf olarak görmeye, resimlerde sadece av hayvanlarına odaklanmayı bırakıp kendini aktif eyleme geçmiş olarak tasvir etmeye başladı.

İşlev ve biçim Neolitik dönemde hayat daha istikrarlı ve durağan bir hale geldi. Hayvancılık ve tarım başladı. Avcılığın yerini çiftçilik aldı. Astronomik hizalamaları ve yerleşimiyle Güney İngiltere'deki meşhur Stonehenge ve İrlanda'daki Beltany gibi büyük anıt taşlar bu dönemde ortaya çıktı. Bu anıtları meydana getiren devasa taş kütlelerinin nasıl taşınıp yerleştirildikleri hâlâ anlaşılamamaktadır. Anıtların şifa merkezi, mezarlık, ay ve güneş tapınağı, devasa bir takvim olarak ya da atalara tapınmak için yapıldığına dair farklı teoriler vardır. Özellikle nesiller boyunca farklı amaçlar için kullanıldıklarından yapılaş nedenleri hâlâ tam olarak açıklanamamaktadır. Arkeolojik kanıtlar, en azından Stonehenge'in, yapılaşından sonraki ilk 500 yıl boyunca mezarlık olarak kullanıldığını göstermektedir. Güneş ve aya dair ilişkilendirmeler, insanlığın uzun bir süredir devam eden, doğaüstü güçlerle bağlantı kurma yolu olarak kabul edilmektedir.

Süregelen bir inanç Sanat eserlerinin ortaya çıkmasında rol oynayan en eski fikirler yüzyıllar boyunca aktarılageldi. Tarih boyunca ortaya çıkan değişik sanat akımlarında, yaratılan eserin batıl inançlarla ve bu hayatın içindeki ya da dışındaki kutsal varlıklarla ilişkili olarak sihirli güçlere sahip olduğu, insanların deneyimlerini durağan imgelere aktarıp onları yeniden üreterek ve sembolleştirerek çevrelerini ve hayatlarını etkileme yetisine sahip oldukları inancı ortaya çıktı. Tarih öncesi sanat hakkındaki tımtıraklı fikir ve görüşler, kanıtlarla belgelenmezse spekülasyondan öteye geçemez. Ancak sanatın karşımıza çıktığı yerler, eserlerin temsil ettiği şeyler ve bunların nasıl tasvir edildikleri göz önüne alındığında, sanatın tinsel amaçlar için kullanılmış olduğu ihtimali kuvvetlenmektedir.

Kadın sanatçılar

Genellikle, tarih öncesi mağara ressamlarının erkekler olduğu varsayıldı. Bu ustalar arasında kadınların da olabileceği göz ardı edildi. Yakın tarihli bir çalışma, ilk sanatçıların çoğunun kadın olduğuna dikkat çekerek, kadınların tarih öncesi toplumlarda sanılandan daha güçlü bir role sahip olduğunu öne sürmektedir.

» **fikrin özü**
Sanatın sihirli güçleri vardı

02 Eski Mısır Sanatı

(İÖ ~3000–30)

Eski Mısır medeniyeti yaklaşık 3000 yıl sürdü ve bu süre içinde Mısır'da sanat neredeyse hiç değişmedi. Erken dönem sanatçıları, her türden tasvirin nasıl yapılması gerektiğine dair bir sistem geliştirdiler ve bu prensipler nesilden nesle aktarıldı, betimlemenin kuralları haline geldi. Sanatçılar bu kuralların dışına çıkıp bir üslup geliştiremezdi.

Büyüye ve selametlerinin devamı için memnun etmeleri gereken tanrılara duydukları inanç, diğer antik uygarlıklar gibi, Mısırlılar üzerinde de derin etkiler bırakmıştır. Çoğu sanat eseri bu bilincin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Dini inanışlarının temelinde ahret inancı yatar.

Ölüler için sanat Mısır'da sanat eserlerinin büyük bir kısmı canlıların görmesi için değil, mezarlar için yapılmıştır. Bu dönemin eserleri bize estetik olarak çekici gelse de, yapılış amacı bambaşkadır. Eski Mısır dilinde “heykeltıraş” için kullanılan kelimelerden biri olan “canlı tutan”da bu amacın ipuçlarını bulabiliriz. Mısırlı sanatçılar için amaç ne bir şeyleri süslemek veya güzelleştirmek ne de eserleriyle etraflarındaki insanlara şans getirmektir. Tüm Mısırlı sanatçıların tek bir amacı vardı, o da (varlıklı) ölümlerin ahret hayatına kavuşmalarına yardımcı olmak ve tanrılar tarafından kabul edilip bu dünyadaki yaşamlarına devam etmelerini sağlamaktır. Bu yüzden mezarlar, gündelik nesnelere ve defnedilen kişinin günlük hayatından sahnelerle donatılırdı. Mezarlara, aile üyeleri ve hizmetçiler gibi çevrelerindeki insanların resimlerinin yanı sıra, ölen kişinin hayatını nasıl geçirdiğini anlatan heykeller de konurdu. Eski Mısırlılar, mezar kapandıktan sonra, içindeki resim, kabartma

dönem

İÖ 2575–2467

Kral mezarlarının duvarlarına ilk dini kelimeler yazılır.

İÖ ~1991

Resim ve heykel için bir ızgara sistemi oluşturuldu.

İÖ 1540

Aile birlikteliğinin önemine dikkat çekmek için Mısır tanrıları resimlerde hep beraber bir grup olarak tasvir edilmeye başlandı.

İÖ 1500

En fazla sanat eserinin üretildiği 18. hanedanlık dönemi

Mısır mezar resimleri

Kraliçe Nefertari'nin mezarı bu dönemin kraliyet mezarlarının tipik bir örneğidir. Mezarın, dini metinler ve kraliçenin hayatından kesitlerin yer aldığı boyalı kabartmalarla dekore edilmesiyle, Nefertari'nin öbür dünyaya geçişine yardımcı olmak amaçlanmıştır. İÖ 1255 yıllarında yapılmış olan ve onu satranç oynarken gösteren bu resim,

betimleme kurallarına uymaktadır. Gövde ve gözler cepheden görünüşleriyle, baş, kol ve bacaklar ise profilden gösterilmektedir. Oyun taşları da profilden, en açık görüldükleri şekilde çizilmiştir. İmgedeki hiyeroglifler Nefertari'nin dünyevi bedeninden çıkıp bir kuşa dönüşerek ölümsüz hayata kavuşması için hazırlanan bir büyüü göstermektedir.

"Kraliçe satranç oynarken", Nefertari'nin anıtmezarı, Teb, İÖ ~1255

İÖ 1352–36

Başkenti taşıyan, Mısır'ın dinini ve sanatı değiştiren Akhentaton'un hükümdarlık dönemi

İÖ ~1336–27

Tutankhamun'un hükümdarlık dönemi ve Thebes'in tekrardan Mısır'ın başkenti olması

İÖ ~1326

Sanat ve dinde geriye dönüş yaşanarak asli tanrılar, inançlar, kurallar ve sanat tarzı tekrar yürürlüğe sokuldu.

**“Mısır zıtlıklarıyla doludur:
Tozun içinde harika şeyler parıldar.”
Gustave Flaubert**

ya da heykellerin tasvir ettikleri kişiye dönüşeceklerine inanırdı. Bu inanişaya göre, bir hizmetçinin tasviri, öbür dünyada gerek duyulduğunda hizmetçinin yerine geçerdi.

Titiz bir sistem Sanatçının görevi her şeyi olabildiğince açık ve net göstermektir. Bu sebeple, sanat özünde şematiktir. Bireysel yorumlar, gözleme dayalı çizimler, hayal gücü mahsulü süslemeler, kuralları ihlal eden tüm eklemeler ve değişiklikler kesinlikle yasaktır. Öte yandan, sanatçılar, uzun çıraklık dönemleri boyunca, betimlemenin katı kurallarını ezberlemek ve bu kuralları tüm resim, kabartma ve heykellerde kullanmak zorundaydılar. Mısır sanatında karşımıza çıkan şekiller ve biçimler basit gözükse de, geometrik düzen ve tüm unsurların yerleştiriliş şekli karmaşık bir denge ve uyum barındırır. Burada amaç, üslupçuluğu ve muğlaklığı ortadan kaldırmaktır. Bunu gerçekleştirirken bir yandan da mutlak temsil biçimleri sayesinde yüzyıllar boyunca hayranlık duyulan ve taklit edilen kendine özgü ve dikkat çekici bir biçim dili yaratmışlardır.

Yöntem Sanatçıların, eserlerine metodik ve sistematik bir yaklaşımaları vardı. Örneğin, duvar resimlerinin altyapısında bulunan ızgara sistemini oluşturan çizgiler, kırmızı boyaya batırılmış sicim kullanılarak oluşturulurdu. Daha sonra, papirüs üzerine yapılan eskizler hafifçe çizilip, son olarak resim canlı ve mat renklere boyanırdı. Derinlik, perspektif ya da dokuyu yansıtmak için çaba gösterilmez, ne nereden iyi gözüküyorsa öyle çizilirdi. Kabartmalar da benzer yöntemlerle yapılırdı. Taş bloklardan oyulan heykeller de tasvir geleneğinin katı kurallarını takip ederdi. Ölü bir firavunun heykeli, ruhu için bir sığınak teşkil ederdi. Heykel, sert bir taş kütesinden yapılmışsa, bu sığınak sonsuza kadar dayanırdı.

Tasvir kuralları Uzunlar ve tüm unsurlar en tipik açılarından gösterilir. En önemli kişiler, en büyük boyutta olanlardır. Örneğin, erkekler kadınlarından daha büyüktür. Hizmetçiler, eşlerin ikisinden de daha küçüktür. Kadınlar pasif dururken, erkekler daha aktif bir rolde resmedilir. Erkekler, koyu kırmızı, kahve tonlarına kadınlar ise genellikle açık sarıya boyanırlar. Ağaç, ev ya da

kayık gibi nesnelere profilden çizilirken, nehirler ve balıklar kuşbakışı çizilir. Sayıları iki bini aşan tanrıların her birinin nasıl görünmesi gerektiği ile ilgili katı kurallar vardır. Yaratılışı simgeleyen bokböceği veya doğurganlığı simgeleyen kurbağa ve ördek gibi, tanrıların anladığı düşünülen semboller genellikle resimlere eklenir. Oturur pozisyondaki heykelerde eller her zaman dizlerin üzerindedir ve ayakta duran figürlerin bir ayağı diğer ayaktan bir adım öndedir. Resim ve kabartmalar gibi heykeltçilik de görsel gerçekler yerine önceden belirlenmiş kurallara bağlıdır. Bu yüzen heykelleri, firavunların kendilerine birebir benzemez. Kalıcılık gerçeğe yakınlıktan daha önemlidir. Mısırlılar, bu yöntem sayesinde üst düzey soyluları, ama en çok da kraliyet ailesinden ölüleri mezarlarında koruyacaklarına inanırdı. Böylece, tanrılar bütün sembolleri, duaları, tılsım ve sunuları anlayacak ve defnedilen kişiyi öbür dünyaya ve ölümsüzlüğe taşıyacaktı.

Üç özellik Mısır'da sanat başladığı gibi devam etti. İlk başlarda bir gelişim evresi görülmedi ve bütün dönem boyunca sadece bir kez üslup değişikliği yaşandı. İlk zamanların sanatı da geç dönemlerle kıyas edebilecek derecede ustalık taşır. Bunun sebebi Mısır kültürünün üç temel unsurudur: Din, ölüm ve köklü geleneklere bağlılık.

Firavun Akhenaton

3000 yıl boyunca sadece bir firavun Mısır'da dini ve sanatı değiştirmeye çalıştı. Hayatın ve ışığın kaynağı tek tanrı Aton'a inanan Akhenaton, sanatçıları ölümden çok yaşama odaklanmaları ve daha doğal, serbest çizimlere yönelmeleri konusunda cesaretlendirdi. Ama bu dönem uzun sürmedi. Rahipler ve toplumun önde gelenleri bunu sapkınlık olarak gördü ve Akhenaton'un ölümünden sonra damadı Tutankhamun'un hükümdarlığı döneminde aslı kurallar tekrar yürürlüğe girdi. Öte yandan, bu birkaç yıl, eski Mısır'da sanatın en özgün olduğu zamandır.

» **fikrin özü**
Sanatın faydası ölümlereydi

03 Klasik Yunan Sanatı

(İÖ ~500–320)

Yunanlar dikkatlerini insana, akla ve doğaya çevirmişlerdi, bu ilgileri sanatlarında da açıkça görülmektedir. İnsana ve çevrelerindeki doğaya duydukları hayranlık dolu merak kendini gerçekliğin detaylı incelenmesinde göstermektedir. Öte yandan güzelliğe de tutkuyla bağlıydılar. Bu yüzden gördüklerini idealize ettiler. Klasik Yunan sanatını şekillendiren, doğalcılığın ve idealizmin bu karışımıdır.

İÖ 480'de Perslere karşı kazanılan zaferi takip eden ilk 30 yıl boyunca dağılan şehir-devletleri arasında yeni bir siyasi birlik oluştu. Barışçıl ortam, hissedilen güç ve özgüven canlanan yeni sanatsal akıma da yansdı. Yaratıcı nesiller yetiştirmiş olan Yunanlar bu dönemde çok daha üretken oldular.

Teknik ustalık Mısırlıların aksine Yunan sanatçılar öbür dünya yerine yaşadıkları dünyaya odaklandılar. Zihinsel gelişime duyulan hayranlığın be-densel hünerlerdeki yansıması kendini ilk kez İÖ 776'da kayıtlara geçen olimpiyat oyunlarında gösterdi. Zihnin ve bedenin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yaygın bir amaç haline geldi ve bu popüler arzuların bir karşılığı olarak sanatçılar kusursuz figürler ve çevre tasvirleri üstünde çalıştılar. Tanrıların, ideal insanları andıran varlıklarına duydukları inanç, güzelliğin ve kusursuzluğun yüceltilmesinin sebeplerinden biriydi.

Dini ve kamusal yapıların süslenmesi için üretilen eserler sayesinde Atina'da yaratıcılıkta patlama yaşandı. Yapılar, mitolojik hikâyeleri, kahramanları, tanrı ve tanrıçaları içeren kabartmalar, duvar resimleri ve heykellerle

dönem

İÖ 480

Persler, Yunanistan'ı işgali eder ve yenilir; Klasik Dönem başlar.

İÖ 474

Atina'da Parthenon'un yapımına başlanır.

İÖ 450

Myron, Disk Atan Atlet (Discobol) heykelini tamamlar.

Disk Atan Atlet

Gerçeğe benzetilen unsurlarla ideal unsurların karışımı, fiziksel güzelliğe ve sanatçıların zihinsel hünerlerine hayranlık duyan Yunanların hoşuna gitti.

Gerçek modellerin birebir yansıtılmasıyla oluşan yaklaşımda geçmişte ulaşılamayan başarılarla ulaşıldı. Myron'un yaklaşık İÖ 450 yıllarında yaptığı Disk Atan Atlet heykeli (Discobol), hareket halindeki beden tasvirinin tatmin edici bir örneğidir.

Eserin aslı ortadan kaybolmuş olsa da bazı eski Roma röprodüksiyonları günümüze ulaşmıştır. Heykelin bu kopyası, ağır bir diski fırlatmak üzere harekete geçmekte olan genç bir atleti gösterir. Disk atıcılarının fiziksel görünüşleri hiçbir kas grubunun aşırı gelişmiş olmamasının ortaya çıkardığı orantısız uyum nedeniyle büyük hayranlık uyandırmaktaydı. Kasların gerilmemiş olmasına rağmen –ve disk atmak için en iyi pozisyonda olup olmamasından bağımsız olarak– gördüğümüz figürün ifadesi etkileyici, gerçekçi ve kusursuzdur.

Myron'un *Disk Atan Atlet*'inin bir kopyası

İÖ 438

Phidias, Atina'nın en meşhur dini imgesi olan devasa Athena Parthenos heykelini yapar.

İÖ 435

Phidias, dünyanın yedi harikasından biri olarak bilinen Zeus heykelini tamamlar.

İÖ ~350

Heykeltıraş Praxiteles, klasik heykelticiliğin ilk gerçek boyutlu çıplak kadın heykeli olan ve güzelliği ile ünlenen Afrodit'i yapar.

Contrapposto

“Contrapposto”, İtalyan Rönesans sanatçıları tarafından geriye dönük olarak adlandırılmış bir kavramdır ve ağırlığını tek ayağı üzerine vererek durduğu için omuzları ve kolları, kalçalarından ve bacaklarından ters yönde kıvrılan insan figürünü betimler. Rönesans dönemi boyunca, sanatçılar bu duruşun insan figürü tasviri için ideal pozisyon olduğuna inandılar. Polykleitos’un onu uygulayan ilk sanatçı olarak hakkını teslim ederek bu pozü serbestçe kopyaladılar.

kaplanıyordu. Figürler, gençlik ve enerji dolu, gövde orantılı ve düzgün, uzuvlar ince ve kaslıydı. Sanatsal fikirler çığır açıcıydı. Daha önce, bütün kültürlerin sanatında o ya da bu şekilde bir üsluplaştırma ya da basitleştirme göze çarpıyordu. Sanatçılar, ilk defa bu dönemde konularının öznelere yakından incelediler ve gerçeğe benzer şekilde görünmeleri için uğraştılar. Rakursi (kısalmalar) ve doku özellikleri gibi gerçekçi unsurlar ilk defa inceleniyor, sanatçılar hayatı gördükleri gibi tasvir edebilmek için ayrıntıları hassaslıkla işliyorlardı. Ne kadar zarar görmüş olurlarsa olsunlar, bu dönemin eserlerinde sanatçıların teknik ustalıkları ve ayrıntılı gözlem yetenekleri hâlâ görülebilmektedir. Bu özellikler daha sonra mükemmelliği yakalayabilmek için geliştirildi. Eski Roma röprodüksiyonlarının aksine bu resimlerin birçoğu, tahta

üzerine yapılmış olmalarından dolayı ve iklim etkileri yüzünden günümüze ulaşamamıştır. Heykellerin üzerindeki canlı renkler genellikle aşınmış olsa da, o zamanlarda daha önce buna benzer hiçbir şey görmemiş olan sıradan vatandaşlar için bu gerçek gibi imgeler olağanüstü şaşkırtıcılıkta olmalıydı.

Yenilikçi heykeltıraşlar Tarihte ilk defa, bazı sanatçıların isimleri, imzasız eserler üreten zanaatkâr yığınının arasından sıyrılmaya başladı. Özellikle üç sanatçının klasik Yunan tarzını ve ölümünden sonra etkileri uzun zaman devam eden ekollerin sanatsal geleneklerini başlattığına inanılır. Eleutherai’da doğan Myron İÖ 480–440 yılları arasında eserler vermiştir. Tanrıların ve kahramanların gerçek gibi heykellerini yapmıştır ama asıl ününü güçlü, dinamik pozlardaki atlet heykelleriyle kazanmıştır. Phidias (İÖ 500–432), Pers zaferinden sonra Atina’yı süslemeye başlayan Klasik Grek heykeltıraşlarının en büyüklerinden biri olarak görülür. Kamusal alandaki eserlerin denetmeni olarak şehir için başlıca heykeller ona sipariş edilmiştir. Birçok uğraşımın yanında, Parthenon’un yapımını yönetip denetlemiş ve onun heykelsi nitelikteki tasarımını yapmıştır. Olimpos’taki Zeus Heykeli, antik dünyanın yedi harikasından biri olarak sınıflandırılmıştır. Tanrıça Athena’nın Akropol’deki iki heykeli de onun yapıtları arasındadır. Bunlardan biri o kadar büyüktür ki, denizden bile görülebilir. Gerçekçi detaylarda gösterdiği dikkat ve kumaş kıvrımlarını

**“Güzel olana duyduğumuz tutku
bizi aşırılığa götürmez; akla dair şeylere
duyduğumuz sevgi bizi yumuşatmaz.”**

Pericles, (iö ~495-429)

oluştururken gösterdiği ustalık, eserlerinin tipik özellikleridir. Eş zamanlı heykeltıraşlardan biri de milattan önce 5 ve 4. yüzyılın başlarında eser veren Polykleitos’dur. Daha sonra Rönesans sanatçıları, onun yarattığı doğal, rahat duruşlu figürlerin izinden gitmişlerdir. Kendine özgü en belirgin pozu contrapposto olarak bilinmektedir.

Mükemmel oranlar Yunanlar tarafından isimlendirilen Altın Oran, dikdörtgenlerle ölçülen ve evrensel olarak göze hoş gelen orantıların dengesidir. İlk olarak eski Mısırlılar tarafından kullanılan Altın Oran yüzyıllar sonra Leonardo Da Vinci tarafından, dengeli orantıları bütün eserlerinde uygulayan Phidias’a atfen ‘phi’ olarak adlandırılmıştır. Parthenon’un dış cepheleeri Altın Oran’la uyum içindedir ve tüm heykeller belirli oranlar ölçüsünde bölünmektedir. Örneğin, Athena’nın heykelinde, başının üstünden kulağa kadar olan uzunluk; alından çeneye ve burun deliğinden kulak memesine kadar olan uzunlukla karşılaştırıldığında, hepsinin bu belirli oranlar ölçüsünde ayrıldığı görülür.

Yunan vazoları Çömlekçilik daha önceleri güzel sanatlara dahil edilmemiş olsa da, Yunanların mükemmellik arayışlarının bir parçası haline gelmişti. Vazolar pürüzsüzdü, hassasça işleniyor ve ayrıntılı bir şekilde süsleniyordu. Klasik Yunan çömlekçiliği, küçük kavisli yüzeyler üzerine harmonik bir biçimde işlenen detaylı figür gruplarını içerir. Nasıl seramik sanatçıların eserleri ortadan kaybolan büyük ustaların geliştirdiği yenilikleri anında takip ediyorsa, çömlekçilerin eserleri de bize o zamanın resimlerinin içeriklerine dair ipuçları verir.

» **fikrin özü**

Kusursuzlukla güçlenen gerçekçilik